

SEPTİSEMİYA XƏSTƏLİYİNİN QARŞISINI ALMAQ ÜÇÜN PROFİLAKTİK TƏDBİRLƏR

A.N.SƏFƏROVA
AKTN Baytarlıq Elmi Tədqiqat İnstitutu

Ariçılığın inkişafına mane olan əsas səbəblər infeksiyon və invazion xəstəliklərdir. Ariçılıq sahəsində əhali arasında maarifləndirici seminarlar keçirilməlidir. Payız və yazda arıxanalarda aparılan profilaktik və kliniki tədbirlərlə xəstəliklərin qarşısı alınmış olur. Müalicə-profilaktika məqsədilə təsərrüfatlarda infeksiyon, invazion xəstəliklərə qarşı profilaktik tədbirlər ən azından ildə iki dəfə aparılmalıdır.

Açar sözlər: infeksiyon, invazion xəstəliklər, arıxana, pətək, arı, dezinfeksiya

Azərbaycanda arı ailələrinin sayı ildən -ildə artır, 2018-ci ildə arı ailələrinin sayı 271682-dir, 2019- cu ilin yanvarın 1-nə olan məlumata görə arı ailələrinin sayı 500.000 - dir.

Hal-hazırda arıçılıq respublikamızda yüksələn xətlə inkişaf edir. Həvəskar və təcrübəli arıcılar arıları yayda uğusa, payızda qışlamaya döyümlülüyə hazırlayırlar. Ətraf mühüt parazitlər, bakteriyalar, virusların inkişafı ilə davamlı olaraq dəyişir və artıq məlum xəstəliklərdən əlavə yeni xəstəliklər ortaya çıxır və yayılır. Xəstəlik mexanizmləri fərqlidir, lakin onların meydana gəlməsinə və yayılmasına kömək edən bir sıra ümumi amillər var. Ariçılıq sahəsinin pişləsməsi, saxlanması sərtlərinin yerinə yetirilməməsi, arıların seçilməsi texnologiyasına riayət edilməməsi, qorunma tədbirlərinin keyfiyyətsizliyi, səbəbindən olur. Arıların kənd təsərrüfatının və meşə qurşağının zərərvericilərinə qarşı mübarizə qaydalarına riayət edilməməsi nəticəsində insektisidlər, herbisidlər, funqisidlərdən zəhərlənmələr baş verir. Eyni zamanda çiçək tozu və nektarla infeksiyaların ötürülməsi və xəstə arı ailələrinin satılması və köçürülməsi, mum xammalın və yemlərin düzgün saxlanmaması xəstəliklərin yayılmasına səbəb olur.

Ari xəstəliklərinin qarşısının alınması üçün bir səra təşkilati və texniki tədbirlərin görülməsi vacibdir. Arıxana işçiləri üçün şərait yaratmaq lazımdır ki, infeksiyanın arıxanaya daxil olmasının qarşısı alınsın. Arıcılar təşkilatının (Azərbaycan Arıcılar Assosasiyası) əsas rolu arı cinslərinin düzgün seçilməsi və təmizliyi, həmçinin tədricən yüksək məhsuldar arı ailəsin iqlim bölgəsinə ən uyğun olanın seçilməsidir.

Yem bazasının böyük əhəmiyyəti var. Bol bal məhsulu əldə etmək üçün hər hansı bir dövründə arıların vaxtında bəslənməsi üçün müxtəlif yem növlərinin şəkər, şəkərli bal, bal, şəkər pudrası ehtiyatlari yaratmaq lazımdır. Arıxanada təmiz və təzə su həmişə olmalıdır, yaz aylarında birbaşa arılar üçün şorbət və ya "kandı" (arı yemi) hazırlamaq lazımdır. Payızda və qışda arı yesiyinə qoyulur. Bal istehsalı üçün

nəzərdə tutulan arı, ekoloji cəhətdən təmiz bir ərazidə yerləşdirilməlidir. Arı yaşıkları radioaktiv obyektlərdən, şirniyyət sexlərindən digər yerlərdən 5 km uzaq bir stasionar saxlama təşkil edilməlidir. Eyni zamanda ümumi örtülü çardağ altında və ayrı-ayrı ayaq üstü qruplarda bərabər nisbətdə yerləşdirilir. Otaqlardakı isti və kəskin temperatur dəyişikliklərində saxlanmalıdır. Bala və arının başqa məhsullarına müxtəlif zərərvericilər düşməməlidir. Arı yaşıkları xüsusi təyin edilmiş ərazilərdə və avadanlıqların sanitariya müayinəsi üçün sahələr hazırlanmalı və təhciz olunmalıdır. Ətraf mühüdü daxil ola bilən geniş çəsidi təhlükə və tullantı maddələrinin emalı və ya müvəqqəti saxlanması üçün bir sistem qurulmalıdır. Yaşayış məntəqələrində və evlərində əllərin dezinfeksiya edilməsi və bədənin açıq hissələri üçün şərti vasitələr və şəxsi qayğı məhsulları və dezinfeksiya məhlulları (miramistin, xlorheksidin) olmalıdır. Arılarla işləyərkən arının bahar və payız yoxlanması vaxtında aparılması; qışlama və hibridləşmə gedərkən çox zəif ailələr daha çox diqqət tələb edir. Yuvanın genişləndirilməsi və ya daraldılması, vaxtında və kifayət qədər üst örtük və yuva içində gənc və köhnə çürüklərin aqibətinə nəzarəti arıxanada həmin lazımlı ventilyasiyanın təmin edilməsi. Arı ailəsini yoxlamaq və ailənin inkişafını izləmək lazımdır. Arıların hərəkəti payız düşəndə, onlardan daha az narahatlıq keçirir və ailənin saxlanması, yerə qulluq və profilaktik müalicə lazımdır. Xəstəliklərin yayılmasına kömək edən arıçılıq, dərhal dayandırılmalıdır. Qapıların açılması dərəcəsi (yay-qış) birbaşa xarici şəraitdən asılıdır. Havanın temperaturu + 16-dan aşağı olmamalıdır. İsti hava və istilik dövründə isti hava dövriyyəsindən birbaşa günəş işığından qorumaq və onların isinmələrinin qarşısını almaq lazımdır. Bu, sərhəd örtüklərindən örtüyün altında dam örtükləri olmadan və günəş şimsiyeleri quraşdırmaqdan dərhal yerləşdirilməsi və bəzən şaqulu hava axını ilə zonaları yaratmaq, küləyin gücünü nəzərə alaraq arıların yerləşdiyi yeri (binaların)

planlaşdırılmasına qərar verir. Küləkli hava bir çox xəstəliklərin inkişafı üçün idealdır və örtülü boşluqlarda xüsusilə təhlükəlidir. Belə bir proqnoz öyrənilidikdən sonra çürümüş və yağış, qar düşməş pətəklər yesiklərdən uzaqlaşdırılmalıdır. Ancaq əlverişsiz şəraitdə uzun müddət arılar üçün zərərlidir və qış mövsümündən sonra mümkün qədər tez qışın əvvəli təmiz əsaslı təmir aparmaq lazımdır. Arıcılar yesiklər saxlanan binada rütubət aşkar etdikdə, tacili olaraq binanı boşaltmaq üçün gücləndirilmiş havalandırma təmin etmək lazımdır, bəzən bunun üçün vibrasiyasız avadanlıq tələb olunur. Bu tədbirlər arı ailəsinin yükünün azalmasına daha rahat qışlamaya və arıların ömrünün uzanmasına səbəb olur.

Arixanaların pasportlaşdırılması arı xəstəlikləri ilə mübarizədə əsas rol oynayır. Arixana pasportları dövlət baytarlıq müəssisələri tərəfindən verilir. Pasportlarda dezinfeksiya və başqa müalicə - profilaktika tədbirləri qeyd edilir. Arixanaların yoxlucu xəstəliklərdən qorunması üçün ana arı, pətək, avadanlıqlar, arı ailəsi yoxlucu və parazitar xəstəlikləri olmayan təsərrüfatlardan gətirilməlidir. Arı xəstəlikləri ilə mübarizə tədbirləri sistematik və planlı aparılmalıdır.

1. Yazda (mart, aprel) ən qorxulu xəstəliklər olan akarapidoza görə yoxlanmalıdır.

2. İkinci yoxlanış iyun ayında amerika və avropa çürüməsinə, kisəli sürfə, göbəlek xəstəliyinə qarşı müayinə aparılmalıdır.

3. İyul-avqust aylarında gəzəngi bala görə müayinə aparılır.

Yazda arı pətəkləri dezinfeksiya olunmuş yesiklərə köçürülrən. Yesiklər lampalarla yandırılır. Sərt firçalaması əl çatmaz yerlərdə aparılır. "Sagus" aparatı ilə işlər açıq havada və ya yaxşı havalandırılan otaqda aparılır.

Arı yesikləri olan sahələr təmiz saxlanmalıdır. Pətəklər təmizlənməlidir. Çıxardıla bilən alt taxtadan və ya dibdən yesiklərdən istifadə etmək məsləhətdir. Arıcılıqda işlənən materiallar, parçalar, alətlər və

avadanlıqlar müntəzəm təmizlənməlidir və dezinfeksiya edilməlidir. Taxta materiallar üçün ən əlverişli effektiv və nisbətən təhlükəsiz dezinfeksiya üsulu ilkin mexaniki təmizlənmədən və qaynar su ilə yandırılmadır. Təbii materiallardan hazırlanan parçalar qaynar və ya quru istiliklə (qızdırılan dəmir) işlənir. Kimyəvi dezinfeksiya plastik və şüşə məhsulları, eləcədə sintetik parçalarda aparılır. Bir qayda olaraq müalicəvi və profilaktik tədbirlər xəstəliklərə və ya əvvəl aşkar edilmiş xəstəliklərə görə müəyyən edilir. Köhnə və çürümüş arı şanları yesikdən çıxarılır, bal mumu güvəsi, siçanlar, qarincalar və c. zərərvericilərlə mübarizə vaxtında və daimi şəkildə aparılır. Müalicə (xüsusilə də güclü dərmanların) ancaq bele bir ehtiyac varsa, dərman təlimatlarına uyğun olaraq istifadə edilməlidir. Bəzi hallarda baytarlıq laboratoriyası ilə razılışdırılmalıdır.

Müxtəlif dərmanların düzgün və ya həddindən artıq balda aktiv maddələrin arzuolunmaz yığılmamasına səbəb ola biləcəyini bilmək vacibdir. Buna görə də, bal toplama, sürfələrin inkişaf dövründə dərmanlardan istifadə edilməməlidir. Xəstəlik faktları aşağıdakı əsas simptomlar təfəfindən tez-tez aşkarlanır. Bəzi parazitlərlə (varroa gənəsi) ailələrin yolu xamasını aşkar etmək olur. Arıcı kənd təsərrüfatında fəaliyyət göstərdiyini başa düşməlidir və kənd təsərrüfatında baytarlıq, sanitariya və ekoloji qaydalara riayət etmək üçün birbaşa və ya dolayı məsuliyyət daşıyır. Baytarlıq laboratoriyasına tədqiqat nümunələri ildə ən azı iki dəfə göndərilməli mütamadi olaraq müayinə etmək lazımdır. Arıcı kütłəvi xəstəlikləri yerli baytarlıq xidmətinə xəbər verilməlidir. Fərdi arı ailələri məhv edilməlidir. Arı ailələrinin xəstəliklərin profilaktikasına aşağıdakı prinsiplərə mütləq rəyiət olunmalıdır.

1. Yem bazasının yaradılması.
2. Arı ailələrinə baxarkən davranış qaydaları.
3. Zəif ailələrin gücləndirilməsi.
4. Saxlanma, yemləmə şərtlərinin yaxşılaşdırılması.
5. Profilaktik, cari və son dezinfeksiya aparılmalı.

ƏDƏBİYYAT

1.«Пассивные меры профилактики заболеваний пчел.»Пчеловодство № 7, 2014, стр.32-38. 2. F.H.Musayev .”Arı ailələrinə qulluq qaydası “ Azərbaycan Aqrar Elmi jurnalı .83. 3. «Дезинфекция ульев и рамок ». Пчеловодство №10 2013 ст. 36-37. 4. H. Q.Sultanlı “Bal arıları ələmində ” Bakı 2011. soh.279

Профилактические мероприятия заболеваний пчел

A.N.Cəfərova

Основным препятствием на пути развития пчеловодства являются инфекционные и инвазионные заболевания. Необходимо проведение семинаров среди населения по пчеловодству. С лечебно- профилактической важное значение имеет проведение осенне-весенних профилактических, визуальных и клинических мероприятий в пчеловодческих хозяйствах. в хозяйствах

Ключевые слова: инфекция, инвазия, пчела, улей, пасечная, дезинфекция.

Preventive measures to prevent bee diseases

A.N. Safarova

The main obstacle to the development of beekeeping is infectious and invasive diseases. It is necessary to conduct seminars among the population on beekeeping. Conducting autumn and spring preventive, visual and clinical activities in beekeeping farms, prevent disease. With preventive measures against infectious and invasive diseases.

Key words: infectious, invasive diseases, bee, hive, apiary, disinfection